

А.В. КРАВЧЕНКО,
к.е.н., Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі,
В.С. ГВОЗДЬ,
ст. викладач, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі,
Н.В. МЕРЖА,
Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Фактори формування кон'юнктури міжнародних інвестицій та їхній вплив на економіку України

У статті розглянуто основні фактори формування кон'юнктури міжнародних інвестицій в умовах глобалізації та їхній вплив на національний економічний розвиток країни. Визначено напрями залучення міжнародних інвестицій в економіку України.

Ключові слова: глобалізація, інвестиційний клімат, економіка України, кон'юнктура, міжнародні інвестиції.

В статье рассмотрены основные факторы формирования конъюнктуры международных инвестиций в условиях глобализации и их влияние на национальное экономическое развитие страны. Определены направления привлечения международных инвестиций в экономику Украины.

Ключевые слова: глобализация, инвестиционный климат, экономика Украины, конъюнктура, международные инвестиции.

In the article the basic factors of forming of the state of affairs of international investments in the conditions of globalization and their influence are considered on national economic development of country. Certainly directions of bringing in of international investments in the economy of Ukraine.

Keywords: globalization, investment climate, Ukraine's economy, environment and international investment.

Постановка проблеми. Сучасні міжнародні інвестиції характеризуються різною інституційною природою, видами і формами, методами та інструментами регулювання на національному, міжнародному та наднаціональному рівнях, багатоплановими мотиваціями інвесторів і реципієнтів. На мікрорівні принципове значення мають стратегічні корпоративні інтереси: привабливість інвестиційних форм виходу на зарубіжні ринки у порівнянні з експортом продукції та послуг, ефекти міжнародної інвестиційної диверсифікації та синергізму. На макрорівні приймаючим країнам із недостатньо розвиненим інвестиційним ринком важливо забезпечити оптимальні з огляду на стратегічні національні інтереси співвідношення обсягів внутрішнього і зовнішнього (іноземного) інвестування, орієнтувати приватний і державний іноземний капітали на реалізацію чітко визначених пріоритетів економічного розвитку.

Отже, існує необхідність вироблення цілісного уявлення про формування кон'юнктури міжнародних інвестицій в умовах глобалізації та їхнього впливу на національний економічний розвиток країни, що зумовлює нагальну потребу

дослідження цих питань у контексті зростаючої відкритості національних економік та глобальних тенденцій світового господарства. Виходячи з вищезазначеного питання міжнародних інвестицій як чинника розвитку національної економіки набуває особливої значущості та актуальності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблематика міжнародного інвестування і економічного розвитку протягом останніх десятиліть займала провідне місце в економічних дослідженнях, у результаті чого сформувалася методологія аналізу інвестиційної взаємодії країн, відображена в працях вітчизняних і зарубіжних економістів, зокрема: А. Бальцеровича, В. Беренса, О. Білоруса, І. Бланка, М. Бурмаки, О. Власюка, О. Гаврилюка, А. Гальчинського, В. Гейця, Б. Губського, Дж. Даннінга, Р. Камерона, Дж. Кейнса, Г. Климка, І. Лукінова, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, Р. Марковіца, Ф. Моділіані, О. Мозгового, Б. Панасюка, Ю. Пахомова, А. Пересади, О. Плотнікова, М. Портера, А. Поручника, О. Рогача, А. Рум'янцева, В. Сіденка, С. Соколенка, А. Тобіна, А. Філіпенка та ін.

Віддаючи належне працям вчених, варто зазначити, що тематика залучення міжнародних інвестицій в економіку України в умовах глобалізаційних процесів потребує подальшого розвитку.

Мета статті полягає у виявленні факторів впливів міжнародної інвестиційної взаємодії на національний економічний розвиток в умовах глобалізації та розробленні пропозицій щодо активізації іноземного інвестування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Активність розвитку світового фінансового ринку свідчить про набуття особливого значення фінансових інструментів у системі глобального економічного механізму функціонування світового господарства в цілому.

У країнах базування, серед яких традиційно головними є промислово розвинуті країни, вирішальним макроекономічним фактором, що регулює експорт прямих інвестицій, є загальний стан балансу ввозу і вивозу інвестицій.

Для приймаючої країни привабливість прямих іноземних інвестицій в умовах економічної глобалізації зумовлена тим, що:

- імпорт прямих інвестицій веде до збільшення виробничих потужностей та ресурсів;
- поширюються передові технології та управлінський досвід, підвищується кваліфікація трудових ресурсів;

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

– з'являються не тільки нові матеріальні та фінансові ресурси, а й мобілізуються і більш продуктивно використовуються вже наявні ресурси;

– прями іноземні інвестиції сприяють розвитку національної науково–дослідної бази;

– стимулюється конкуренція і пов'язані з нею позитивні явища (підрич позицій місцевих монополій, зниження цін та підвищення якості продукції, що заміщає як імпорт, так і застарілі виробни місцевих виробництва);

– підвищуються попит та ціни на національні (місцеві) фактори виробництва;

– збільшуються надходження у вигляді податків на діяльність міжнародних спільних підприємств;

– в умовах слабого контролю за використанням держпозик інвестиційний ризик переноситься на іноземних інвесторів, які самостійно розв'язують проблему самокоупності.

На мотивацію, обсяги та напрями міжнародного інвестування впливають такі фактори:

1. Глобально–економічні фактори:

– стан розвитку світової економіки, міжнародних факторних ринків, у тому числі інвестиційного;

– стабільність світової валютної системи;

– рівень транснаціональної та регіональної інтеграції;

– розвиток міжнародної інвестиційної інфраструктури.

2. Політико–економічні фактори:

– політична стабільність;

– ступінь втручання уряду в економіку;

– ставлення до зарубіжних та іноземних інвестицій;

– дотримання дво– і багатосторонніх угод.

3. Ресурсно–економічні фактори:

– наявність природних ресурсів;

– демографічна ситуація;

– географічне положення.

4. Загальноекономічні фактори:

– темпи економічного зростання;

– співвідношення споживання і заощаджень;

– ставка позикового відсотка;

– норма чистого прибутку;

– рівень інфляції тощо.

В умовах глобалізації міжнародні інвестиції перебувають під впливом взаємодіючих процесів транснаціоналізації та регіональної економічної інтеграції. Дія глобально–економічних факторів, з одного боку, нівелює окремі відмінності між країнами, а з іншого – формує макросередовище для масштабної діяльності власне міжнародних суб'єктів та інститутів інвестування.

Україна має значний потенціал для розвитку міжнародного інвестування, який формується під впливом переважно ресурсно–економічних факторів. Одночасно створюються необхідні політико–економічні умови міжнародної інвестиційної діяльності, розвивається відповідна нормативно–правова база. Разом із тим макроекономічна незбалансованість, породжена об'єктивними і суб'єктивними причи-

нами перехідного періоду, не тільки призвела до внутрішньої інвестиційної кризи, зробила практично неможливим легітимне зарубіжне інвестування, а й стала на перепоні насамперед приватних прямих і портфельних іноземних інвестицій. Поглиблений аналіз сукупності факторів міжнародного інвестування є сьогодні важливою складовою національної інвестиційної політики.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є вдосконалення систематизації наслідків залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни в умовах економічної глобалізації, що дозволить позначити позитивні та негативні наслідки від міжнародного інвестування, а також виявити ступінь потреби в іноземних інвестиціях тієї чи іншої країни.

У загальному випадку на міжнародні інвестиційні процеси впливають: стан розвитку світової економіки, міжнародних факторних та інвестиційних ринків; стабільність світової валютної системи; розвиток міжнародної інтеграційної інфраструктури тощо. В умовах глобалізації міжнародні інвестиції знаходяться під впливом взаємодіючих процесів транснаціоналізації та регіональної економічної інтеграції. Дія глобальних економічних факторів, з одного боку, нівелює окремі відмінності між країнами, а з іншого – формує макросередовище для масштабної діяльності власне міжнародних суб'єктів та інститутів інвестування [4, с. 89].

Аналіз результатів дії факторів впливу на привабливість української економіки для іноземних інвесторів (див. рис.) свідчить, що вплив факторів, які стримують залучення іноземних інвесторів, перевищує вплив позитивних факторів. Значною мірою це пояснює нестабільність інвестиційного процесу в країні.

Серед основних причин низької інвестиційної привабливості України можна назвати відсутність необхідних екстернальних інститутів, покликаних забезпечити стабільне функціонування правової системи, яка б гарантувала права власності, дотримання контрактних зобов'язань, дієвість антимонопольного законодавства й ін. Відсутність історичних традицій, що визначають правила і норми поведіння економічних суб'єктів, також перешкоджає прийняттю інвестиційних рішень.

Загальноекономічні, політико–економічні та ресурсно–економічні фактори формують напрями і шляхи міжнародної інвестиційної діяльності. У практичному плані важливе значення мають насамперед потенційні можливості тієї чи іншої країни приймати капітал у певних масштабах і формах, умови його використання із забезпеченням достатнього для інвестора прибутку при припустимому рівні ризику [3, с. 144].

Доцільність залучення інвестицій для економіки України очевидна – вона диктується тим, що її реструктуризація вимагає значних інвестицій, що за рахунок власних джерел покривати неможливо, тому в економіку України залучаються кредити міжнародних фінансових організацій та Світового банку, окремих держав і приватних фірм, проводиться розширення практики спільних з іноземним капіталом підприємств, залучається іноземний капітал у будівництво ва-

Фактори, що впливають на обсяг іноземних інвестицій в економіку України

жливих для країни об'єктів, поліпшення виробничої і соціальної інфраструктури.

Усе це приводить до необхідності створення у країні привабливих умов для іноземних інвесторів та формування ефективного механізму залучення іноземного капіталу.

Інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів. Сприятливий інвестиційний клімат має забезпечити захист інвестора від інвестиційних ризиків.

Інвестиційний клімат для іноземного інвестора в Україні переважно визначається впливом таких факторів, як політична, правова та економічна нестабільність. З цієї причини закордонні інвестори розглядають Україну як зону підвищеного ризику для великих інвестицій. Нерішучість, обережність у прийнятті кінцевих рішень потенційними інвесторами в такій ситуації – закономірне явище. Закон України «Про режим іноземного інвестування» скерований на заохочення і підсилення впливу іноземного капіталу в пріоритетні сфери економіки держави шляхом надання різного роду страхових гарантій, особливо по найбільш важливим інвестиційним програмам і проектам, покращення правового регулювання іноземного інвестування, розвитку інфраструктури міжнародного бізнесу [1].

На наш погляд, до основних напрямів формування правового механізму залучення іноземних інвестицій необхідно віднести:

- встановлення додаткових пільг для заохочення іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки;
- визначення територій, на яких діяльність іноземних інвесторів забороняється або обмежується;
- надання гарантій від постійних змін законодавства;
- надання гарантії використання доходів та інших коштів, отриманих від інвестиційної діяльності;
- надання гарантій від примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та урядових осіб;
- використання компенсацій та відшкодування збитків іноземним інвесторам, включаючи втрачений прибуток і моральну шкоду;
- надання гарантій на випадок припинення інвестиційної діяльності;
- надання гарантій трансферту та інших прибутків у зв'язку з інвестуванням.

Одними з основних факторів розширення масштабів інвестиційної діяльності є стимулювання довгострокового банківського кредитування реального сектору економіки і залучення коштів населення. Вирішення цього завдання вимагає впровадження механізму ефективного захисту прав кредиторів і прозорого порядку реалізації заставного майна, підвищення рівня концентрації банківського капіталу, стимулювання залучення грошових внесків населення, введення механізму іпотечного кредитування, стимулювання надходження іноземного капіталу в банківську сферу [6].

Отже, серед першочергових заходів щодо поліпшення економічної ситуації в Україні можна назвати такі: розвиток ринкових відносин, проведення приватизації, забезпечення випереджального зростання інвестицій, інтенсивне відновлення основного капіталу, скорочення частки тіньового сектору, забезпечення відкритості економіки, поліпшення інвестиційного клімату. Пріоритетним завданням економіки України є створення правових і економічних умов функціонування ринкового механізму; лібералізація законодавства по прямих іноземних інвестиціях буде стимулювати приплив приватних вкладень у прибуткові галузі економіки і зростання ефективності виробництва. Створення правових, економічних інститутів, розвиток банківської, фінансової інфраструктури, формування середнього класу і прихід нового покоління підприємців обумовлять становлення в Україні інституціональної системи ринкового типу.

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що проблеми збільшення іноземного капіталу в економіку України залишаються надзвичайно актуальними, особливо в контексті загострення конкуренції на ринках капіталу. При цьому важливо врахувати не тільки економічний ефект, а й соціальний і політичний, капітальні вкладення мають бути ефективними на всіх рівнях:

- значущими факторами, що впливають на обсяги іноземних прямих та портфельних інвестицій у країну, є: стабільність економічної, соціальної та політичної системи країни–реципієнта, адекватність системи господарювання бізнесу, рівень розвитку фондового ринку, інвестиційний клімат у країні–реципієнті, законодавча база стосовно іноземних інвестицій, норма відсоткових ставок та становище світової економіки в цілому;

- позитивним результатом впливу іноземних інвестицій на країну–реципієнта можна назвати: налагодження економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами на макро–рівні, підвищення рівня виробничих потужностей, збільшення обсягів виробництва та робочих місць, активізація інноваційної діяльності реципієнта інвестицій;

- негативними результатами впливу процесу іноземного інвестування можна назвати: виток доданої вартості, що створюється в країні–реципієнті, та фактична зміна власників підприємства (прямі інвестиції), проведення спекулятивних операцій (портфельні інвестиції).

Україна зацікавлена у вивченні руху та залученні іноземного капіталу, тому важливо визначити основні принципи та закономірності міжнародного руху капіталів, які слід враховувати у процесі формування інвестиційної політики держави для більш ефективного використання процесу міжнародного руху капіталу та використання міжнародного досвіду. Тільки за цих умов іноземні інвестиції будуть сприяти підвищенню добробуту населення країни та нададуть поштовх для економічного зростання.

Висновки

Насправді сьогодні в Україні існує багато перешкод і проблем із залученням іноземних інвестицій, серед яких: інвестиційний клімат, який продовжує залишатися несприятли-

вим через політичну та економічну нестабільність, високий рівень корумпованості влади, що змушує іноземних інвесторів здійснювати обережну політику у сфері інвестиційного співробітництва з Україною.

Отже, необхідні додаткові заходи щодо зниження дії негативних факторів на стан інвестиційного клімату в Україні, серед яких до першочергових можна віднести:

- вдосконалення механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також підвищення рівня захисту інвесторів;

- варто також створити чітку, просту та зрозумілу систему перевірок;

- реформування дозвольно–регуляторної системи. Насамперед необхідне полегшення процедур, пов'язаних із початком та закінченням підприємницької діяльності, спрощення механізму отримання дозволів та ліцензій та зменшення їхньої кількості до необхідного мінімуму;

- врегулювання питання виділення та обігу землі. З одного боку, мораторій на продаж землі обумовлює відсутність в Україні ринку землі як такого, з іншого – існують нормативні та адміністративні труднощі з виділенням земельних ділянок під інвестиційні проекти;

- важливим елементом інвестиційної діяльності в Україні має стати повноцінний фондовий ринок. Однак в Україні він знаходиться лише на початковій стадії. Існуючі на сьогодні елементи ще не об'єднані у стабільно діючу систему. Це уповільнює прихід стратегічних та портфельних інвесторів. Факт відсутності котирування акцій багатьох українських компаній на національному фондовому ринку знижує довіру до них іноземних інвесторів;

- розробка сталої стратегії та відповідного національного плану дій щодо поліпшення інвестиційного клімату.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про режим іноземного інвестування» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, №19, ст. 80 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання інвестицій у вітчизняну економіку» від 17.11.2011 №4057–VI [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/>

3. Буркинський Б.В. Активізація інвестиційної діяльності в регіоні / Б.В. Буркинський, Е.В. Молина. – Одеса: ИПРЭИ НАН України, 2003. – 494 с.

4. Кредісов А.І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навч. посібник / А.І. Кредісов; 2–ге вид., випр. і доп. – К.: ВІРА–Р, 2006. – 552 с.

5. Корнієнко А.А., Малик О.І. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій до України в умовах формування глобального економічного простору [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2043>

6. Федоренко В.Г. Інвестознавство: підручник; 2–ге вид., перероб. / В.Г. Федоренко. – К.: МАУП. – 2002. – С. 347–366.